
गर्भपात

डॉ. अर्चना बेळवी

‘आता मी आई होणार’ ही भावना किती हळवी किती सुंदर, गर्भधारणा झाली की स्त्री एका वेगळ्याच आनंदी विश्वात असते, पण कधी-कधी मात्र हा आनंद फार दिवस टिकत नाही आणि दुर्दैवानं गर्भपात होतो.

प्र. १) गर्भपात म्हणजे नक्की काय?

२० आठवडे किंवा ५०० ग्रॅमपेक्षा कमी वजनाचा गर्भ पडून जाणे म्हणजेच गर्भपात होणे, याला अॅबॉर्शन किंवा ळीलरीळरसश म्हणतात.

गर्भपात प्रमुखतः दोन प्रकारचे असतात.

- आपोआप होणारा गर्भपात
- मुद्दामहून केलेला गर्भपात

प्र. २ गर्भपात कशामुळे होतो?

आपोआप होणाऱ्या गर्भपाताचे प्रमाण साधारणतः १० ते २० टक्के आहे. यातील बहुतांश वेळी कुठलेच कारण

समजत नाही. गर्भपाताची काही प्रमुख कारणे पुढीलप्रमाणे आहेत.

- संप्रेरकांमधील कमतरता
- गर्भवती स्त्रीमधील मधुमेह, थायरॉईडसारखे काही आजार
- गुणसुत्रांमधील दोष
- अनुवंशिक आजार
- गर्भवती स्त्रीच्या शरीरातील प्रतिकारशक्तीमधील दोष
- APLA, Thrombophilia
- गर्भाशयातील दोष - गाठी, गर्भाशयातील पडदे, गर्भाशयमुख सैल असणे
- जंतूसंसर्ग
- धूम्रपान, मद्यपान किंवा काही प्रकारची औषधे

प्र. ३ गर्भपाताचे काही टप्पे असतात का?

हो, नैसर्गिकगर्भपाताचे प्रमुख ४ टप्पे आहेत.

१) गर्भ वाचविता येईल असा गर्भपात (Threatened Abortion)

यामध्ये गर्भपाताची क्रिया सुरू झालेली असते पण योग्य आणि वेळेत उपचार घेतल्यास आपण हा

गर्भपात थांबवू शकतो व गर्भ वाचतो.

२) गर्भ वाचू न शकणारा गर्भपात (Inevitable Abortion)

यामध्ये गर्भपाताची प्रक्रिया अशा टप्प्याला पोहोचलेली असते, ज्या टप्प्याहून आपण उपचार करून सुद्धा गर्भपात थांबवू शकत नाही.

३) अपूर्ण गर्भपात (Incomplete abortion)

यामध्ये गर्भपाताची क्रिया सुरू होते परंतु गर्भाचा काही भाग गर्भाशयात अडकून राहतो.

४) पूर्ण गर्भपात (Complete abortion)

यामध्ये रक्तस्राव होऊन पूर्ण गर्भ पडून जातो व गर्भपिशवी रिकामी होते.

प्र. ४) गर्भपाताची लक्षणे कोणती आहेत?

गरोदरपणात पुढील लक्षणे दिसल्यास गर्भपाताची शक्यता असते

- योनीमार्गातून रक्तस्राव होणे
- ओटीपोटात कळा येऊ दुखणे
- पाणी जाणे

अशी लक्षणे दिसल्यास त्वरित वैद्यकीय सल्ला घ्यायला हवा.

प्र. ५) मिस्ट्रड अँबॉर्शन म्हणजे काय?

या अँबॉर्शनच्या प्रकारात पेशंटला कुठलीच लक्षणे जाणवत नाहीत. सोनोग्राफी अथवा तपासणी दरम्यान गर्भाची वाढ खुंटलेली दिसते व गर्भाचे हृदयाचे ठोके बंद झालेले आढळतात.

प्र. ६) गर्भपात झाल्यास काय उपचार केले जातात?

गर्भपाताचे उपचार गर्भपाताच्या प्रकारावर अवलंबून असतात.

गर्भ वाचविता येणार असल्यास गरोदर स्त्रीला पूर्ण विश्रांती व संप्रेरकांच्या गोळ्या, इंजेक्शने देऊन गर्भपात टाळण्यास प्रयत्न केला जातो.

गर्भ वाचविणे शक्य नसल्यास, अपूर्ण किंवा मिस्ट्रड गर्भपात असल्यास औषधे अथवा शस्त्रक्रियेच्या सहाय्याने पूर्णत्वाला नेला जातो. जंतूसंसर्ग टाळण्यासाठी प्रतीजैविके (antibiotics) दिली जातात.

पूर्ण गर्भपात झाला असल्यास फक्त antibiotics दिली जातात.

प्र. ७) एकदा गर्भपात झाल्यावर पुढील वेळेस गर्भपाताचा धोका टाळण्यासाठी काय तपासण्या कराव्यात?

खरंतर एखाद्या गर्भापातानंतर काही विशेष चाचण्या करण्याची गरज नसते. पुढील वेळी गर्भधारणेपूर्व समुपदेशन घेऊन हिमोग्लोबीन, रक्तामधील साखर व थायरॉईडची पातळी, रक्तगट यासारख्या रक्तचाचण्या करून काही दोष आढळ्यास औषधोपचार घ्यावेत, जर २ किंवा अधिक वेळा गर्भपात झाला असल्यास खोलात जाऊन तपासण्या करणे महत्त्वाचे ठरते. यापैकी काही तपासण्या पुढे नमुद केल्या आहेत.

- APLA / LA Screen / Thrombophilia Screening
- Thyroid ची तपासणी
- साखरेची तपासणी (Glucose Tolerance Test)
- पती-पत्नीच्या गुणसुत्रांची तपासणी
- गर्भपातानंतर गर्भाच्या गुणसुत्रांची चाचणी
- गर्भाशयाचा x-ray

प्र. ८) परत गर्भपात होऊ नये म्हणून काय काळजी घ्यावी?
गर्भधारणेपूर्वी वैद्यकीय सल्ला घ्यावा. रक्तचाचण्या करून फोलिक ॲसिडची गोळी किमान २ महिने आधी सुरू करावी. स्वस्थ जीवनशैली ठेवावी. गर्भधारणा झाल्यानंतर लगेचच डॉक्टरांकडे जावे. पुरेशी विश्रांती घ्यावी. अती श्रम, प्रवास, कष्टांची कामे टाळावीत. शरीरसंबंध टाळावेत. गर्भपात झाल्यावर वाईट वाटणे स्वाभाविक आहे, परंतु त्यामुळे नाऊमेद होऊ नये, सकारात्मक राहून वैद्यकीय सल्ल्यानुसार, पुरेशी काळजी घेऊन, पुढील गर्भधारणेचा विचार करावा.

प्र. ९) वैद्यकीय गर्भपात म्हणजे काय?

Medical Termination of Pregnancy (MTP) अर्थात वैद्यकीय गर्भपात म्हणजे नको असलेल्या गर्भधारणाच्यावेळी वैद्यकीय उपायांनी गर्भपात करवणे. भारतामध्ये १९७२ च्या कायद्यान्वये वैद्यकीय गर्भपात कायदेशीर आहे.

M.T.P. Act of 1972 नुसार २० आठवड्यापर्यंत आई किंवा गर्भाच्या शारीरिक वा मानसिक आरोग्यास धोकादायक असणाऱ्या गर्भाचा गर्भपात करणे कायदेशीर

आहे. अर्थात हा गर्भपात करण्यासाठी काही कायदेशीर बाबी महत्त्वाच्या आहेत. जसे - गर्भपात करणारी व्यक्ती ही प्रशिक्षित किंवा स्त्रीआरोग्यतज्ञ (M.D. / M.S. किंवा Diploma अथवा M.T.P. विषयातील सरकारमान्य संस्थेद्वारे प्रशिक्षित असणे गरजेचे आहे. तसेच गर्भपातासाठीचे ठिकाण (हॉस्पिटल / प्रसूतीगृह / सरकारी दवाखाना, इ.) हेही सरकारमान्य असावे लागते. वैद्यकिय गर्भपातासाठी अन्य कायदेशीर बाबींची पूर्तता करणे (उदा. विशिष्ट फॉर्म भरणे, त्याचा मासिक अहवाल पाठवणे) हे कायद्याने बंधनकारक आहे.

■

